

mellett futó, illetve egymást keresztező folyamatok közötti eligazodást a kulcsszerepet játszó politikusokról készített színes, tömör portrék biztosítják.

A történelmi körülmények kényszerítő ereje — mint ismeretes — végül is mindkét felet intranzigens álláspontjának feladására bírta. Az ellentétek kirobbanása ellenére — rövid megszakításokkal — folytatott párbeszéd, sokban a havaselvei forradalmárnak, Bálcescunak köszönhetően, eredményhez vezetett. 1849. július 28-án megszületett Európa első nemzetiségi törvénye, amely távolról sem elégitette ki ugyan teljesen a területi önkormányzatra vágyó nemzetiségeket, de biztosította „a magyar birodalom területén lakó minden népnek nemzeti szabad kifejlődés”-t, mindenekelőtt megyei szintű nyelvhasználatát. S bár a megállapodás a gyakorlatban már nem vezethetett pozitív fordulathoz, kedvező kiindulást kínált a későbbi tárgyalásokhoz.

A találkozás, a régi beidegződéseken való felülemelkedés, az együttműködés lehetőségének megteremtése — ez a nemzetiségi kérdés 1848—49. évi történetének fő mondanivalója.

A szerző által megfogalmazott számos fontos kérdés tárgyalását a terjedelmi kötöttségek nem teszik lehetővé. Feltétlenül fel kell hívnunk azonban a figyelmet a kötet gazdag képanyagára, s a szembenálló felek véleményének alakulását bemutató, a függelékben közölt soknyelvű — Niederhauser Emil fordításában olvasható — egykorú dokumentumokra. (Kossuth.)

ERDŐDY GÁBOR



MEDGYESSY
FERENC
RAJZA